

Voor de KMK2 hebben voor de vaste interviewrubriek onze eigen docent Jeroen Wiedenhof geïnterviewd! Zijn naam doet bij de meeste van ons wel een belletje rinkelen, maar hem echt tegenkomen doen de meeste van ons pas in het tweede jaar, waar hij de taalkundecolleges verzorgt en Mandarijn doceert. Dit interview heb ik samen gevoerd met Milan Sosef.

1. Wat maakt dat u zo gefascineerd bent in taal?

“Dat is een lange weg geweest, het kwam vooral in de laatste fase van mijn studie. Daarvoor ben ik in mijn basisschooltijd voor het eerst in aanraking gekomen met het Chinees. Toen verzamelde ik Chinese karakters, ik knipte ze uit verpakkingen en verzamelde ze in een plakboek. Pas tijdens mijn studie kwam ik erachter dat taalkunde niet echt een onderdeel was van de opleiding Chinese talen en culturen. Toen ben ik bijvakken gaan doen bij de opleiding taalkunde. Toen kwam ik er pas achter dat schrift en taal twee hele verschillende dingen zijn, hoewel het schrift wel de eerste aantrekking was. Vandaag de dag zijn velen zich nog steeds niet bewust van dit verschil. Destijds heb ik het als een soort van missie beschouwd om de taalkunde de studie in te loodsen.

Milan: “hoe komt dat?”

Taalkunde is een redelijk jonge wetenschap, de moderne taalkunde is pas een eeuw oud. Ik vond het belangrijk dat studenten met een keuzevaklijn konden kiezen om de taalkundige kant op te gaan.

2. Verwarring tussen taal en schrift

Ik moest aan jou (Milan) denken bij deze vraag, want jij zei: “ik ben niet zo goed in taal” maar taalverwerving is wat anders dan taalkunde. Je hoeft een taal niet meester te zijn om een goede taalkundige te zijn. De verwarring begint al op de basisschool, waar het vak dat we ‘Taal’ noemen vooral leren lezen en schrijven is. Maar dat is dus al het schrift en niet taal!

Milan: “kunt u wat vertellen over deze verwarring?”

Het is heel begrijpelijk dat mensen taal en schrift verwarren. Het fundamenteelste zintuig is het zicht, fundamenteeler dan het gehoor. Als we een film kijken met ondertiteling en de ondertiteling komt niet volledig overeen met het gesprokene, dan is men geneigd te horen wat de ondertiteling ons voorschotelt. Mensen kijken dus liever naar taal dan ernaar te luisteren, terwijl taal juist een auditief fenomeen is. Dat culturele blindstaren

op het schrift heb je in Europa én in Azië; terwijl verreweg de meeste talen in de wereld niet eens een schrift hebben! Verder is een taal natuurlijk prima te leren zonder het schrift ooit te leren schrijven of lezen.

Milan: “wat vindt u tussen de balans tussen taal en schrift bij de opleiding Chinastudies in Leiden?”

Dat is nu wel in evenwicht gekomen. Maar ik vind wel dat studenten meer spreektaal zouden moeten kunnen leren. Ik heb destijds drie jaar Chinees geleerd in Leiden maar kon in China niet goed met de spreektaal uit de voeten, dus dan vraag je je toch af wat je eigenlijk had geleerd. Dit is overigens niet de schuld van de universiteit Leiden of enig andere plek, het is meer een soort Pavlovreflex waarbij men in het taalonderwijs de accenten legt op het schrift in plaats van de spraak. Toen ik nog student-assistent was en taalcolleges gaf aan de studenten probeerde ik zoveel mogelijk de conversationele kennis die ik in China had opgedaan over te brengen op de studenten. Het belangrijkste is namelijk dat jouw gesprekspartner aan de praat blijft en niet dichtklapt. Bijvoorbeeld het stopwoordje “zhege zhege” voor “uh”, of het herhalen van de woorden van je gesprekspartner, wat in de Chinese context ook beleefdheid uitdrukt naar de gesprekspartner. In gesprek raken en blijven, dat vind ik veel belangrijker dan woordjes stampen.

3. Wat maakt dat u begonnen bent met luisteren naar taal?

Het besef dat ik zoveel hoorde, dat ik nergens kon vinden. Nergens in de woordenboeken of in de grammatica's. Leidse taalkundigen zijn heel goed in het in kaart brengen van bedreigde talen, maar juist bij de talen die te boek staan als ‘goed gedocumenteerd’ zijn er ontzettend veel dingen niet gedocumenteerd. Alledaagse woorden, zinswendingen en grammaticale constructies. Wanneer ik dit aankartte kreeg ik vaak te horen: “ja zo zeggen wij het misschien maar dat is geen mooi Chinees en zeker geen schrijftaal.” Aha en toen viel bij mij het kwartje. Het moet dus schrijftaal zijn om gedocumenteerd te worden. Vandaar besloot ik een grammatica van het Mandarijn te schrijven op basis van de spreektaal, niet de schrijftaal. Zo'n grammatica is natuurlijk niet eeuwigdurend. Het is een foto-opname, net als het coronavirus verandert elke taal voortdurend. Taal is sowieso sterk in de biologie geworteld, mijn benadering is daar sterk door geïnspireerd. Momenteel onderzoek ik ook een stukje biologische geschiedenis, over materia medica in de 17e eeuw. Destijds ontstond een enorme inventarisatiedrang. Het is precies wat er ook in de Nederlandse ‘kruidboeken’ gebeurde. In de 18e eeuw kwam vervolgens Linnaeus, die de natuur ging categoriseren. In de 19e eeuw kwam op zijn beurt weer Darwin, die die categorisatie ging analyseren. Daar voel ik me echt weer helemaal thuis,

want ik zie steeds weer dat taal net zo onderhevig is aan Darwinistische principes als bijvoorbeeld het coronavirus, altijd veranderen, nooit stilstaan.

4. Als je dat luisterende oor eenmaal hebt ontwikkeld, kun je dat nog uitzetten?

Ik ben bang van niet, dan word je een hele vervelende gesprekspartner, dat moet je vooral aan mijn vrouw vragen, *haha*. Niet alleen kijken naar wat iemand zegt, maar ook hoe. Wat dat betreft is het een gouden tijd voor de huidige studenten. Zelf luisteren naar het Chinees door middel van filmpjes, series, podcasts. Het is dan soms wel gescript, maar nog steeds spreektaal. Iedereen kan zo de Chinese spreektaal zich eigen maken.

5. Voor welk type student bent u allergisch?

Studenten die niet komen om iets te leren. Vooral van die rekenaars, "als ik hier een 7 voor haal kan ik daar een 5 voor halen."

Remy: "dus u houdt wel van een actieve les"

Ja, dat is ook waarom ik die online colleges ook zo slopend vind. Het is inefficiënt en ik wil met studenten aan de slag, ik wil feedback. Ik wil mijn studenten horen en dat zij hun bevindingen met elkaar delen. Het groepsproces is voor mij het allerbelangrijkst. Kennisoverdracht is één, maar kennisoverdracht werkt niet als mensen zich niet op hun gemak voelen, in een kille sfeer, zeker niet online. Ik wil dat iedereen kan bijdragen, of je nou stottert of stuntelt. Dat moedig ik juist aan, door juist de moeilijke aspecten te bespreken komen we tot meer inzichten. Voor een veilige sfeer ben ik bijvoorbeeld ook naar de IT-afdeling gegaan en heb ik gezegd: als ik in dit lokaal zit wil ik de camera's uit. Niemand mag bang zijn fouten te maken en beschaamd te worden.

6. Wat geeft nou de meeste voldoening?

De lampjes die je af en toe ziet, van hè verrek, ik heb het door! Dat vind ik heel bevredigend en geeft heel veel voldoening. Datzelfde geldt voor onderzoek, de verwevenheid van onderzoek en onderwijs. In de bachelor probeer ik dat ook zoveel mogelijk in te bedden in mijn vakken. Het aanleggen van een wetenschappelijke grondhouding zie ik ook als mijn taak.

7. Waarom denkt u dat er zoveel studenten afhaken bij het vak taalkunde?

Is dat zo, is dat meer dan elders? Ik vind het belangrijkste dat het een keuzevak is. Ik vind

het namelijk helemaal niet slecht. Studenten moeten gewoon kunnen snuffelen en een paar keer college volgen, om vervolgens erachter te komen of dit wel of niet iets voor hen is. Een andere reden bestaat misschien ook weer in de verwarring tussen taalkunde en taalverwerving. Ga gerust snuffelen zou ik zeggen, als het niks voor je is, dan is daar niets mis mee.

Remy: "het komt misschien ook omdat er geen voorsortering is voor het vak in het eerste jaar."

Nee dat is toeval omdat het vorig jaar is te komen te vervallen. Vroeger was er altijd een module Taal & Schrift aan het einde van het eerste jaar. Dat is een opstapje naar de taalkunde in het tweede jaar, het belangrijkste wat ik dan overdraag is weer dat taal geen schrift is. Helaas hebben jullie die module moeten missen in de corona-perikelen. Voor de tweede- en derdejaars keuzevakken hangen aanmeldingen best vaak af van toevalligheden. Dan staat het vak ineens prominent in de studiegids of krijgen studenten een mail van de studiecoördinator en overstroom het vak, een andere keer zijn er weer minder.

8. Welke taal vindt u het mooist?

Er is geen taal die ik het mooist vind. Het is een vraag die ook in andere vormen vaak terugkomt. Nu vraag je het aan mij als taalkundige over taal maar het wordt je ook gevraagd als Sinoloog over Chinese dingen. Zo word je vaak verondersteld om dan van Chinees eten te houden. Voor mij is taal een onderzoeksobject, zonder liefde of warme gevoelens.

Milan: "is er niet iets dat u mooi vindt?"

Als kind had ik dat natuurlijk wel, toen ik gebiologeerd was door het schrift. Natuurlijk houd ik nog steeds van kalligrafie en Chinese karakters en vind ik dit esthetisch. Ik kan wel onder de indruk zijn van de mechanismen hoe een taal werkt, maar dat heb ik ook met een wiskundige formule. Is dat liefde voor? Maar dat hoeft geen Chinees te zijn, dat zou ook een andere taal kunnen zijn. Zouden virologen houden van het coronavirus? Ik weet het niet. Dat is hun onderzoeksobject.

9. Toen u in China ging studeren ontloek het land weer voor de wereld, wat bleef u het meest bij van uw studententijd?

Het eerste wat me destijds opviel, we hebben het wel over veertig jaar geleden, was het

welvaartsverschil. De buitenlandse studenten hadden een speciaal luxer gebouw maar de Chinese studenten sliep gewoon in een slaapzaal. Wij hadden per dag twee uur warm water om te douchen (dat was toen echt een luxe!) en gezonde voeding was ook moeilijk te vinden, zeker voor een vegetariër als ik. Het cultuurverschil maakte ook een indruk op me, De manier hoe je met elkaar omgaat en dingen gedaan krijgt zijn helemaal anders. De mensenmassa's waren ook nieuw voor me, als je in de bus zat en je wilde uitstappen moest je twee haltes van tevoren je een weg naar de uitgang wurmen, anders kwam je er gewoon niet uit!

Milan: "Hoe verschilde het regelen van dingen?"

Wij waren buitenlanders en destijds waren die zowel eng als fascinerend. Niet echt meer in Peking, maar daarbuiten kreeg je al snel drommen met mensen achter je aan omdat niemand ooit een buitenlander had gezien, echt een bezienswaardigheid! De schoolleiding in Peking werd opgedrongen goed voor ons te zorgen, dus er waren ook grenzen. Zo mochten we bijvoorbeeld niet zomaar bij iemand thuis komen, want dan zou diegene in de problemen kunnen komen. Hoewel ik dit juist wel wilde. Veel medestudenten vierden in hun vrije tijd feestjes in het studentenhuus maar ik wilde juist de spreektaal leren en met de gewone Chinezen in contact komen.

Remy: "wat deed u dan toch om de spreektaal te leren?"

Gewoon de stad in fietsen, luisteren en kijken. Ik ging ook vaak naar de fietsenmaker, je fiets werd ter plekke op straat gerepareerd, niks werd weggegooid, alles werd hergebruikt, en de Chinezen hadden alle tijd. Je kon dus lekker babbelen terwijl je fiets werd gemaakt. Ik had ook gesprekjes met de conciërge, vaak viel het licht uit in ons studentenhuus. Toen hij een keer weer uit zijn bed moest kruipen om het te repareren ging ik gewoon naar hem toe en een praatje maken. Zo leer je dingen die je nooit in de woordenboeken zult tegenkomen, maar juist zo belangrijk zijn, omdat je hiermee je gesprekspartner het gevoel geeft: "wauw, hij hoort er een beetje bij, hij begrijpt ons goed."

10. **In *Vol van karakter: Chinees in Leiden** schrijft u dat Leiden één van de weinige plaatsen is buiten China waar zoveel kennis is over het Chinees, kunt u uitleggen wat Leiden in dit opzicht zo bijzonder maakt?**

Voor mij in eerste instantie de bibliotheek, ze is gigantisch en het resultaat van eeuwen verzamelen. In tweede instantie de diversiteit aan disciplines. Je kunt met collega's praten die archeologie doen, biologie, literatuur, Indonesische handschriften etc. Er zijn

genoeg universiteiten op de wereld met een kleine bibliotheek en kleine studies. Wij hebben met onze universiteit en bibliotheek ontzettend brede disciplines. Wat betreft de taalkunde is Leiden ook bijzonder omdat wij heel veel verschillende soorten taalkunde bestuderen. Historisch, biologisch, theoretisch, beschrijvend. Ook qua talen zijn we divers, Papoeatalen, Mantsjoe, Russisch, noem het maar op. Onze universiteit heeft een ononderbroken ontwikkeling gehad sinds 1575. Het is niet uit borstklopperij, maar dat gevoel komt voort uit een besef van de hoeveelheid wetenschappelijke kennis die we hier hebben. Wij zijn bevoorrecht dat wij hier kunnen studeren.

Remy Zoutman en Milan Sosef

* Een catalogus gemaakt door de heer Wiedenhof voor de tentoonstelling: *Vol van karakter: Chinees in Leiden* van het taalmuseum

— Studievereniging Sinologie —

KMK

Krant met Karakter

Sinds 1980

In deze KMK:

Interview Jeroen Wiedenhof

Squaredansen in China

Mijn Opa Chiang Kai-Shek

De Kleding van de Paiwan

Het Voorspoedige getal vier

Tatanukiki

So You Think You Can Cook 2

